

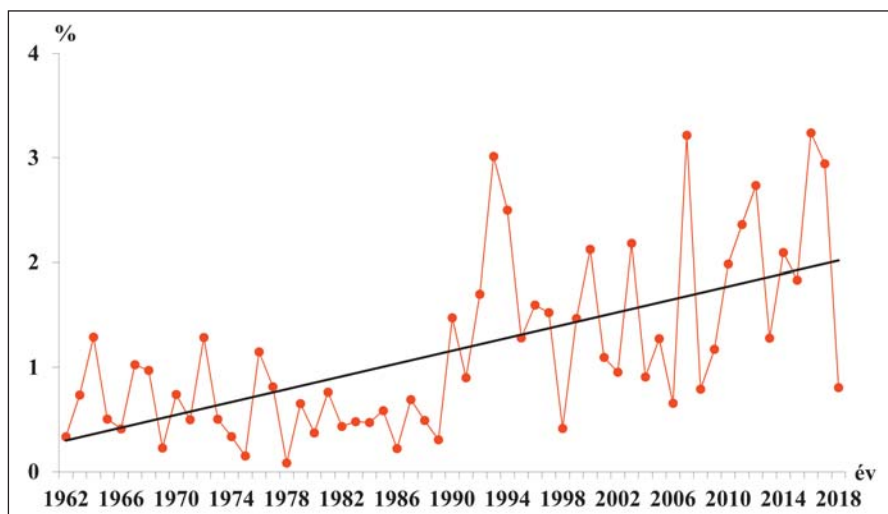
Erdeink egészségi állapota 2018, erdővédelmi aktualitások 2019

Dr. Hirka Anikó¹, Kolozs László², Dr. Csóka György¹

A magyar erdők 2018-as egészségi állapotának értékelését (a korábbi évekhez hasonlóan) az Országos Erdőkár Nyilvántartási Rendszer (OENyR) keretein belül gyűjtött adatokra alapozva végeztük. 2012-ben az Erdővédelmi Jelzőlapokat felváltotta az Erdővédelmi Kárbejelentő Lap, amely az új, OENyR alaphizonylata lett. Az új rendszer (melyet az NFK Erdészeti Főosztálya és az ERTI közösen üzemeltet) adatgyűjtési metodikája a korábbira épül, de annál jóval részletesebb adatokat tartalmaz, így az újonnan bevezetett rendszer adatai csak korlátozottan vehetők össze a korábbi rendszer adataival.

Fontos megemlíteni, hogy az új rendszer bevezetése óta folyamatosan javul az adatszolgáltatási fegyelem. A kár-adatok értékelésénél az OENyR adatain kívül felhasználásra kerültek az Erdészeti Fénycsapda Hálózat fogási adatai is.

A biotikus károsítók közül a rovarok okozta kár 2954 hektáron (12%), a kórokozók által okozott fertőzés 1819 hektáron (8%) fordult elő. Gerincesek által okozott károk 13 255 hektáron (56%) jelentkeztek. A fapusztulással érintett terület 5014 hektár volt (21%).

1. ábra. Az abiotikus erdőkárok éves bejelentett értékei (az erdőterület %-ában) 1962 és 2018 között

Az 1962–2018. időszakban az erdőkárok növekvő tendenciát mutatnak, a mindenkor erdőterület arányában is (míg 1962-ben 1,37 millió hektár erdeje volt hazánknak, addig 2018-ban már 1,94 millió hektár). A jelzett időszakban átlagosan erdeink 5,9%-át érintette valamilyen erdőkár. A legalacsonyabb érték 1982-ben 1,4%, a legmagasabb 2005-ben 20,7% volt.

A 2018. évi erdőgazdasági károk nagysága 39 548 hektár a kárjelentések szerint, melynek 60%-a biotikus (23 919 hektár) és 40%-a abiotikus (15 629 hektár) volt.

Növényi károsítókról alig érkezett bejelentés (összesen csupán 14 hektár). Ember okozta károsítást 523 hektáron észleltek (2%). Emellett az ismeretlenként megjelölt károk is csekély értéket képviseltek, összesen 340 hektárt (1%)

A cikkanyagban csak azok a kártevők, kórokozók és károk jelennek meg, amelyek összességében legalább 200 hektáron léptek fel.

A 2018. évi biotikus károk

A *cserebogárpajorok* kárait közel 1000 hektárról jelezték, legnagyobb kiterjedéssel ebben az évben is a Belső-Somogyi-homokvidékről. További jelentős károsításai alakultak ki a Duna–Tisza közti hátságán. A károk 39%-a teljes kár volt.

A *májusi cserebogár*, valamint az *erdei cserebogár* imágóinak rágáskárait 2018-ban egyáltalán nem jelentették. A májusi cserebogarat legnagyobb példányszámban a kishutai és a várgesztesi fénycsapda fogta. Ezenkívül jelentős fogás volt még Gyulán. 2019-ben a *Melolontha melolontha* V. törzsének rajzása volt várható.

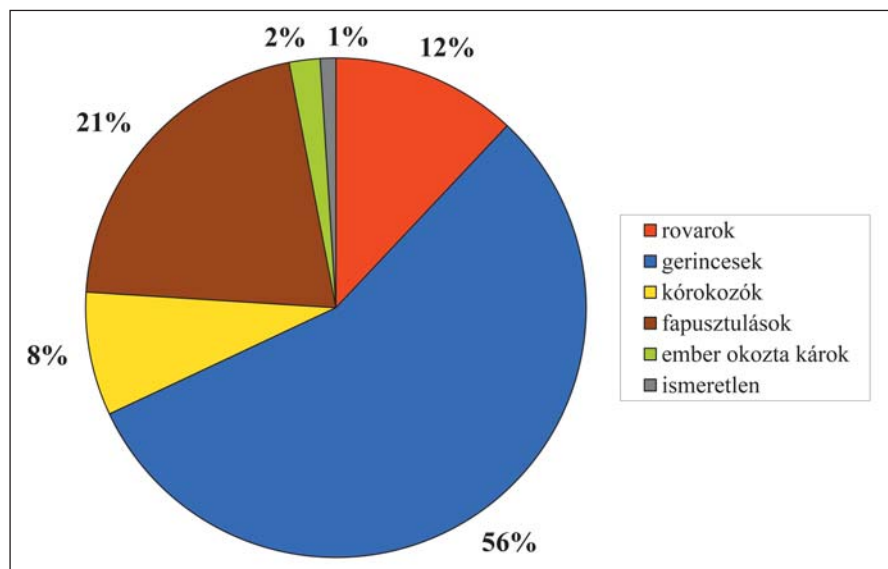
A *szűk* (az összes jelenthető szűfaj ide értendő) kártételével érintett terület 545 hektár volt, melynek 98%-án a károkat a *betűzöszű* (534 hektáron) okozta. Kártételét legnagyobb területről a Mátrából jelezték. A károk 94%-a teljes kár volt, azaz a faegyedek pusztulását okozta. Magyarországon az

Az aranyfarú lepke fiatal hernyói

¹ NAIK ERTI Erdővédelmi Osztály

² NFK Erdészeti Főosztály

2. ábra. Biotikus erdőkárok megoszlása 2018-ban az OENyR adatai alapján

utóbbi évtizedekben ez a faj a lucosok területének csökkenésében meghatározó szerepet játszott.

A *gyapjaslepke* 2003–2006-os tömegszaporodását követően a 2012–2015 között várt újabb nagy területű tömegszaporodás elmaradt, bár ezekben az években is növekedtek a rágáskárok, de korántsem olyan mértékben, mint az előző gradáció alatt. A legnagyobb károk 2013-ban keletkeztek, akkor közel 13 000 hektárról jelezték a faj okozta károkat. Ezt követően fokozatosan csökkent a jelentett kár nagysága, 2016-ban már az 1000 hektárt sem érte el.

2017-ben a faj teljesen visszaszorult, mindössze mintegy 80 hektárról jelezték kárait két Erdészeti Igazgatóság területéről.

2018-ban kismértékben emelkedett a rágáskárok területe, 232 hektárról jelentettek károkat, melyekből több mint 60% enyhe és gyenge mértékű volt. 2017-ben, ahogyan az ezt megelőző néhány évben is az Erdészeti Fénycsapda Hálózat összes csapdája alacsony egyedszámban fogta, illetve egyáltalán nem fogta a gyapjaslepke hímeiket. 2018-ban néhány csapdában megemelkedtek a fogásszámok, bár ezek sem voltak magasak. Legtöbbet a bakonybéli csapda fogta. Tömegszaporodás esetén akár több ezer példányt is fog egy-egy csapda. 2013-ban egy új, a gyapjaslepke népességére hatást gyakorló tényező jelent meg Magyarországon: egy entomopathogén gomba, az *Entomophaga maimaiga*. Jelentősége, szerepe az elmúlt évek rágáskáraitak mérséklésében nagy valószínűséggel meghatározó volt.

Az *aranyfarú lepke* 2018-ban mintegy 280 hektáron okozott károkat, me-

lyek között tarrágás is előfordult közel 60 hektáron a Hortobágyon. Az aranyfarút fogó erdészeti fénycsapdák többsége alacsony egyedszámban fogta, kivétel ez alól a vámosatyai és a püspökladányi csapda. Fő kártételi területei általában kötött és öntéstalajokon álló kiritkult, felmelegedett talajú kocsányos tölgy állományokban vannak.

A *gerincesek okozta károk* (kivéve: háziállat, rágcsálók és hód) közel 12 800 hektáron jelentkeztek. Messze kiemelkedő jelentőségű volt ezen belül a rágáskár (53%) és a faegyedek vezérhajtásának lerágása (28%). A *rágcsálók* mintegy 400 hektáron okoztak károkat, a legnagyobb területről a Kelet-Zalai-löszvidékről és a Kanizsai-homokvidékről jelentették. Kártételi területének nagysága elsősorban az időjárásal van összefüggésben, de a populációk nagyságára hatással van a mindenkori magtermés nagysága is.

A *kőris kéregfekély* kárait több mint 700 hektárról jelezték, legnagyobb területről a Pilis-Budai-hegységből és a Drávamenti-síkságról. A károsodások közel $\frac{2}{3}$ -a (65%) teljes kár volt, ami a fák pusztulását jelentette. A hatékony beavatkozásra, illetve a fertőzések arányának csökkentésére egyelőre nincs lehetőség. Fontos, hogy elősegítsük a természetes szelekciós folyamatokat, és az ellenállóbb vagy rezisztens egyedek kiválogatását, tömegszaporítását és művelésbe vonását.

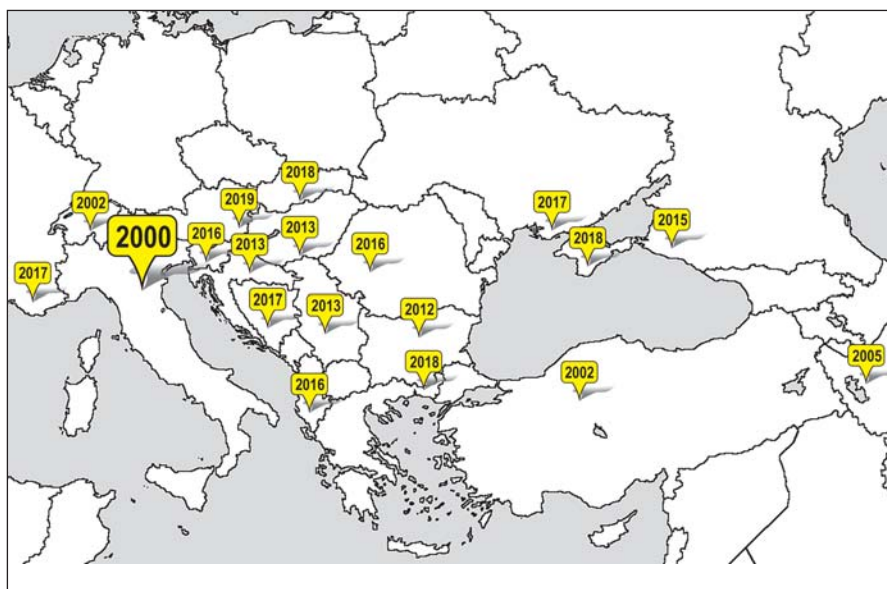
A *tölgy lisztharmat* kártételi területe a jelentések alapján 854 hektár volt, legnagyobb területről a Belső-Somogyi-homokvidékről jelezték. A fertőzések 85%-a közepes, erős vagy teljes erélyű volt. A károk mintegy $\frac{3}{4}$ -e kocsányos tölgyön jelentkezett. A kórokozó nagyobb arányú megjelenése a kedvező időjárás mellett rendszerint jelentősebb rovarrágásokat követően várható, mivel a másodlagosan kifejlődő hajtásokat, leveleket sokkal könnyebben fertőzi a gomba.

A *fapusztulással érintett területek* nagysága összesen több mint 5000 hektár volt. A fapusztulások közül kiemelendő az *egyéb fajok pusztulása*, hiszen több mint 2000 hektáron jelentkezett. A legnagyobb területű károkat a Bakony hegységből jelentették. Az egyéb fajok pusztulása számos fajt érintett, de legnagyobb jelentősége a magas kőris esetében volt: a pusztulásnak körülbelül a fele a magas kőris állományokat érintette. Megjegyzendő, hogy nagy valószínűséggel a pusztulásos folyamat fő okozója a kőris kéregfekély volt.

Emellett a *fenyőpusztulás* területe is jelentős volt, közel 1600 hektárról jelezték, legnagyobb területről a Magas-

Az aranyfarú lepke hernyóinak nyár végi rágása útszéli kocsányos tölgyeken

A tölgyecspiképszöcske európai elterjedése 2019 szeptemberében

Bakonyból. A pusztulások mintegy $\frac{4}{5}$ -e a lucfenyőt és az erdeifenyőt érintette, közel egyenlő arányban.

A *kocsányos tölgy pusztulása* közel 600 hektárt érintett, ennek majdnem fele a Belső-Somogyi-homokvidéken jelentkezett. A *kocsánytalan tölgy pusztulását* mintegy 300 hektárról jelezték, legnagyobb területről a Borsodi-dombságról. *Cserpusztulás* 2018-ban közel 370 hektárt érintett. Legnagyobb területről a Déli-Bakonyból, a Gyöngyösi-síkról és a Mátrából jelentették. A pusztulás tényleges okozója nagy valószínűséggel a *Biscogniauxia mediterranea* nevű gomba volt.

Az ember okozta károk közül a *fa-lopás*nak volt nagyobb jelentősége, közel 500 hektárról jelezték.

2018. évi abiotikus károk

Az *aszálykárok* nagysága az előző évihez képest kevesebb volt, összesen 7652 hektárról jelezték kisebb-nagyobb aszálykárokat az ország számos erdészeti tájáról. A károk 93%-a közepes, erős fokozatú, illetve teljes kár volt.

A *belvízkárral* érintett területek nagysága több mint 2200 hektár volt, melyek közül a legnagyobb területeken a Belső-Somogyi-homokvidéken és a Szatmár–Beregi-síkságon jelentkezett. Az *árvíz* 422 hektáron okozott károkat, melyeknek $\frac{4}{5}$ -e teljes pusztulás volt.

A *nyári jégkár* valamivel több mint 300 hektárt érintett összesen, legnagyobb területről a Magas-Bakonyból jelentettek károkat.

2018-ban az előző két évhez képest elenyészőek voltak a *fagykárok*, összesen mintegy 390 hektárról jelez-

tek kisebb-nagyobb károkat. A *hótörés* 711 hektárt érintett 2018-ban, ami az előző két évhez képest jóval kisebb terület.

A *széldöntés és széltörés* által érintett területek nagysága viszonylag magas volt, összesen 3685 hektárról jelezték károkat. A legjelentősebb károk a Du-

na–Tisza közti hátságban és a Központi-Bükkben alakultak ki.

Erdővédelmi aktualitások 2019-ben

A tölgyecspiképszöcske folytatta hazai és európai terjeszkedését. 2019 szeptemberében már minden megyénkben jelen volt, és csupán a három északnyugati-ban nem volt ismert tömeges fellépése. A 2019 nyár végi/kora őszi felmérések szerint mintegy 110 ezer hektárnyi tölgyesben észlelhető a jelenléte, ebből kb. 80 ezer hektáron kifejezetten tömeges. Várható, hogy tovább terjeszkedik, és a következő években még az ideinél is nagyobb területen fogunk találkozni tömeges fellépésével. Az eddigi vizsgálatok előzetes eredményei arra utalnak, hogy az erős fertőzés a makktermésre is negatív hatással van, de a tölgyekhez kötődő fajgazdag rovaregyütteseket (köztük védett, ritka fajok) is hátrányosan érinti a poloska által okozott korai lombelszineződés és levélszáradás. A fajról az *Erdészeti Lapok* hasábjain már több alkalommal is tettünk említést (2014. év 10. szám, 2016. év 12. szám, 2018. év 9. szám, 2019. évi 10. szám).

Fotók: **Dr. Csóka György**

Harminc éve működik az EMMRE

A fenntartható erdőgazdálkodás alapja, hogy rendelkezésre álljon a megfelelő információ az erdők állapotáról, annak változásairól. Ennek az ismeretanyagának meghatározó forrása az Erdészeti Mérő- és Megfigyelő Rendszer, amelynek 30 éves működésére, és a működés eredményeire hívjuk fel a figyelmet a mai konferenciával – mondta el köszöntőjében Zambó Péter, az Agrárminisztérium földügyekért felelős államtitkára a Nemzeti Földügyi Központ és a NAIK Erdészeti Tudományos Intézet által szervezett budapesti konferencián, november 5-én.

Elhangzott, hogy Magyarországon már a fénycsapda hálózat 1961-es létrehozása óta zajlik az erdők egészségi állapotával kapcsolatos információgyűjtés. Az 1970-es években az ENSZ égisze alatt a Föld egyik legnagyobb biomonitoring rendszerét alakították ki, amelyben Magyarország is aktív szerepet vállalt. Ezzel a lépéssel hazánkban komplex keretekbe foglalták az erdők egészségi állapotának nyo-

mon követését, és az egészségi állapot változásának előrejelzését.

Az államtitkár hangsúlyozta, hogy az így létrejött, és folyamatosan fejlesztett Erdővédelmi Mérő- és Megfigyelő Rendszer feladatait az erdőtvény 2018. évi módosításával még tovább bővítették, és kiterjesztették az erdők állapotának teljes körű megfigyelésére.

Zambó Péter beszélt arról is, hogy a monitoring nem öncélú tevékenység: fontos politikai és gazdasági döntések megalapozója. A szakemberek egyre jelentősebb mértékben támaszkodnak a rendszer adataira a nemzetközi kötelezettségek teljesítése során, így például a FAO erdőleltár, az Európai Erdők Állapota, a fenntartható erdőgazdálkodás pán-európai indikátoraihoz vagy a klímaegyezményekhez kapcsolódó nemzeti adatszolgáltatások, jelentések készítésekor is.

A következő időszakban az eddigieknél is nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy a monitoring rendszer eredményei minél szélesebb kör számára hozzáférhetővé és hasznosíthatóvá váljanak.

Forrás: **AM Sajtóiroda**